

DOKUMENT POLITIKASH

Reforma Administrative - Territoriale 2026
Perspektiva e Shoqërisë Civile – Rrjeti “Përballja e Ofertave
Politike” (POP) Drejt një reforme të orientuar nga qytetari,
demokracia vendore dhe kohezioni territorial

MARS 2026

Reforma Administrative - Territoriale 2026
Perspektiva e Shoqërisë Civile
Drejt një reforme të orientuar nga qytetari, demokracia
vendore dhe kohezioni territorial

Tabela e përmbajtjes

1. PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	4
2. QËLLIMI DHE METODOLOGJIA	7
3. ANALIZË E KUADRIT LIGJOR DHE TË POLITIKAVE	10
4. ÇFARË KA FUNKSIONUAR DHE ÇFARË JO NGA REFORMA ADMINISTRATIVE - TERRITORIALE 2014: MËSIMET PËR REFORMËN E RE	12
5. ÇFARË NUK KA FUNKSIONUAR (OSE KA FUNKSIONUAR PJESËRISHT)	17
5.1. RITJA E DISTANCËS MES QYTETARËVE DHE VENDIMMARRJES	17
5.2. ROLI DHE FUNKSIONIMI I KËSHILLAVE BASHKIAKË: GJETJE NGA MONITORIMI I RRJETIT POP	17
5.3. DOBËSIMI I ROLIT TË NJËSIVE ADMINISTRATIVE	19
5.4. PJESËMARRJA QYTETARE FORMALE DHE NDIKIMI I KUFIZUAR NË VENDIMMARRJE	20
5.5. PJESËMARRJA QYTETARE E PABARABARTË E GRAVE, VEÇANËRISHT NË ZONAT RURALE DHE PERIFERIKE	21
5.6. PABARAZITË TERRITORIALE NË ZHVILLIM DHE INVESTIME	21
5.7. KAPACITETE TË PABARABARTA FISKALE DHE ADMINISTRATIVE	23
5.8. ÇFARË NUK ËSHTË ADRESUAR MJAFTUESHËM NGA REFORMA - PERSPEKTIVA NGA MONITORIMI I KONTRATËS SOCIALE (RRJETI POP)	25
5.9. ÇFARË REKOMANDOJNË SIGMA DHE BASHKIMI EVROPIAN PËR REFORMËN TERRITORIALE DHE QEVERISJEN VENDORE	26
6. SUGJERIME STRATEGJIKE PËR REFORMËN TERRITORIALE 2026	28
7. MESAZHI STRATEGJIK I RRJETIT POP PËR REFORMËN TERRITORIALE 2026	30
8. REFERENCA DHE BIBLIOGRAFI	32
9. KUSH ËSHTË RRJETI “PËRBALLJA E OFERTAVE POLITIKE – POP”	34

Shkurtime

BE	Bashkimi Evropian
CoE/KE	Këshilli i Evropës
GADC	Gender Alliance for Development Center (Qendra Aleanca Gjinore për Zhvillim)
GjK	Gjykata Kushtetuese
INSTAT	Instituti i Statistikave
KALR	Kongresi i Autoriteteve Lokale dhe Rajonale (Këshilli i Evropës)
KEAV	Karta Evropiane e Autonomisë Vendore
KMSHMS	Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale
KQZ	Komisioni Qendror i Zgjedhjeve
NA	Njësi Administrative
NJQV	Njësi të Qeverisjes Vendore
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik)
OGP	Open Government Partnership (Partneriteti për Qeverisje të Hapur)
POP	Rrjeti POP (monitorimi i qeverisjes vendore)
RAT	Reforma Administrativo-Territoriale
RAT 2014	Reforma Administrative - Territoriale 2014
RAT 2026	Reforma Administrative - Territoriale 2026
SIGMA	Support for Improvement in Governance and Management (Program i OECD/BE)
TI	Transparency International
UNDP	United Nations Development Programme (Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim)

1. Përmbledhje Ekzekutive

Konteksti dhe qëllimi

Shqipëria ka hapur diskutimin për një reformë të re administrativo-territoriale në vitin 2026. Ky dokument synon të kontribuojë në debatin publik dhe institucional duke ofruar një analizë të bazuar në evidencë mbi atë **çfarë ka funksionuar dhe çfarë jo nga Reforma Administrative - Territoriale 2014**, dhe duke propozuar një qasje për reformën e re që vendos në qendër **qytetarin, demokracinë vendore dhe kohezionin territorial**. Dokumenti mbështetet në parimin e **policy learning**: çdo reformë e re strukturore duhet të ndërtohet mbi një vlerësim të plotë të reformës pararendëse, në mënyrë që të konsolidohen arritjet dhe të korrigjohen dobësitë. Reforma e 2014-ës ndryshoi thellësisht hartën territoriale (nga 373 në 61 bashki) dhe solli pasoja afatgjata për qeverisjen vendore, aksesin në shërbime, financat vendore, pjesëmarrjen qytetare dhe zhvillimin territorial. Për këtë arsye, çdo ndërhyrje e re duhet të vlerësohet mbi bazën e **ndikimit real të qytetari** dhe jo vetëm mbi logjikën e efikasitetit administrativ.

Qasja dhe metodologjia

Dokumenti bazohet në një analizë shumëburimore dhe të orientuar nga evidenca, duke kombinuar:

- **shqyrtimin e kuadrit kushtetues dhe ligjor** për decentralizimin, ndarjen administrativo-territoriale, vetëqeverisjen vendore, financat vendore, transparencën dhe konsultimin publik, si dhe jurisprudencën relevante;
- **vlerësimin e ndikimit të reformës 2014** në kapacitetet fiskale dhe administrative, shpërndarjen e investimeve, aksesin/cilësinë e shërbimeve dhe marrëdhënien qytetar-vendimmarrje;
- **referim ndaj standardeve evropiane**, përfshirë Kartën Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore dhe rekomandimet e BE/SIGMA për reforma të bazuara në evidencë, rezultate dhe qeverisje të hapur;
- **evidencë empirike** nga monitorimi i Kontratës Sociale të Rrjetit POP (2019–2025), mbi transparencën, konsultimin, planifikimin/buxhetimin, diferencat territoriale dhe perceptimet e qytetarëve;
- konsultime me aktorë vendorë dhe ekspertë.

Kufizimet kryesore lidhen me mungesën e të dhënave të standardizuara kombëtare mbi cilësinë e shërbimeve dhe kënaqësinë e qytetarëve, si dhe faktin që evidenca empirike është më e thelluar për bashkitë e monitoruara nga POP.

Gjetjet kryesore: çfarë ka funksionuar nga reforma 2014

Dokumenti identifikon tre fusha ku reforma 2014 ka prodhuar përfitime, veçanërisht në bashkitë urbane dhe ato me kapacitete më të larta:

1. **Konsolidim institucional dhe administrativ**
Krijimi i bashkive më të mëdha ka sjellë, në disa raste, administrata më të qëndrueshme, rritje të specializimit të stafit, standardizim procedurash dhe hapa drejt modernizimit (p.sh. digjitalizim, menaxhim financiar, planifikim).
2. **Kapacitete më të larta për investime dhe projekte të mëdha**
Bashkitë më të mëdha, sidomos urbane, kanë përmirësuar aftësinë për të planifikuar dhe zbatuar projekte infrastrukture/zhvillimore dhe për të bashkëpunuar me donatorë e institucione financiare.

3. **Përmirësime të pjesshme në transparencë**

Në shumë bashki janë përhapur programe transparence, publikime online dhe regjistra konsultimesh, më shumë se para 2014-ës.

Megjithatë, dokumenti thekson se këto përfitime **nuk janë shpërndarë në mënyrë të barabartë**, duke ruajtur hendekun urban–rural dhe diferencat e forta ndërmjet bashkive.

Problemet strukturore: çfarë nuk ka funksionuar (ose ka funksionuar pjesërisht)

Dokumenti evidenton pesë sfida strukturore që kërkojnë përgjigje të drejtpërdrejta në reformën 2026:

1. **Rritja e distancës qytetar–vendimmarrje**

Zgjerimi territorial dhe përqendrimi i funksioneve në qendër rriti vështirësinë e aksesit për komunitetet periferike/rurale dhe kufizoi përfshirjen reale të tyre në proceset vendimmarrëse.

2. **Dobësimi i rolit të njësive administrative**

Njësitë administrative, në shumë raste, funksionojnë si pika shërbimesh rutinë pa kompetenca reale, burime të dedikuara dhe rol ndikues në planifikim/investime—duke mos realizuar rolin e “urës” me komunitetin.

3. **Pjesëmarrje qytetare kryesisht formale**

Konsultimet zhvillohen, por shpesh vonë, me informacion teknik, me pjesëmarrje të kufizuar dhe pa mekanizma të qarta feedback-u se si reflektohen sugjerimet në vendimet finale.

4. **Pabarazi territoriale në zhvillim dhe investime**

Ka tendencë të përqendrimit të investimeve në qendra urbane dhe brenda bashkive në zona qendrore; komunitetet periferike raportojnë përfitime më të pakta dhe ndjesi marginalizimi.

5. **Kapacitete të pabarabarta fiskale dhe administrative**

Disa bashki kanë bazë më të fortë të ardhurash dhe staf të specializuar; të tjerat mbeten të varura nga transfertat qendrore dhe me vështirësi serioze në projektim/menaxhim—duke prodhuar shërbime të pabarabarta.

Çfarë nuk është adresuar mjaftueshëm: gjetje nga Kontrata Sociale (POP)¹

Monitorimi 2019–2025 evidenton boshllëqe sistematike që nuk janë zgjidhur nga reforma 2014 dhe që duhet të trajtohen si prioritete në 2026:

- mungesë instrumentesh të detyrueshme për **barazi territoriale në investime** (kritere, raportim publik, analiza nevojash në nivel njësie);

¹ Kontrata Sociale është mekanizmi kryesor i monitorimit dhe dialogut qytetar i zhvilluar nga Rrjeti POP për forcimin e qeverisjes vendore. Ajo funksionon përmes: a) identifikimit të prioriteteve të komunitetit përmes grupeve të fokusuara dhe konsultimeve publike para zgjedhjeve vendore; b) përkthimit të këtyre prioriteteve në angazhime konkrete të autoriteteve vendore; c) monitorimit sistematik të përmbushjes së angazhimeve gjatë mandatit përmes analizës së dokumenteve strategjike dhe buxhetore; d) organizimit të forumeve qytetare dhe aktiviteteve advokuese për rritjen e llogaridhënies. Kontrata Sociale shërben si instrument për matjen e performancës së qeverisjes vendore dhe si mekanizëm për orientimin e politikave dhe investimeve drejt nevojave reale të komunitetit, në përputhje me standardet e qeverisjes së mirë dhe demokracisë vendore.

- mungesë **standarde minimale kombëtare** për cilësinë dhe aksesin në shërbime;
- mungesë sistemi të institucionalizuar për **matjen e kënaqësisë së qytetarëve** dhe përdorimin e feedback-ut;
- mungesë **analizash ex post** mbi zbatimin dhe efektivitetin real të **Ligjit për të drejtën e informimit (119/2014)** dhe **Ligjit për njoftimin/konsultimin publik (146/2014)** në nivel vendor;
- mungesë e një mekanizmi të rregullt kombëtar për **monitorim/vlerësim të ndikimit të reformës** dhe performancës së bashkive.

Rekomandime të SIGMA dhe BE

Rekomandimet kryesore të BE/SIGMA që orienton dokumentin janë:

- reforma të bazuara në evidencë dhe **vlerësim ndikimi**;
- fokus te **rezultatet për qytetarët** (cilësia e shërbimeve, barazia territoriale, kënaqësia dhe besimi publik);
- mekanizma të fortë për **barazim fiskal** dhe financim të drejtë;
- forcim i kapaciteteve administrative lokale;
- transparencë dhe konsultim kuptimplotë;
- legjitimitet demokratik për çdo ndryshim kufijsh;
- monitorim i vazhdueshëm i performancës dhe vlerësim periodik.

Rekomandimi i POP: Referendumi vendor konsultativ si kusht i panegociueshëm për çdo ndryshim territorial

Rrjeti POP rekomandon që çdo ndërhyrje që prek kufijtë administrativo-territorialë të njësive të qeverisjes vendore në kuadër të Reformës Territoriale 2026 të jetë e vlefshme dhe e rekomandueshme **vetëm nëse paraprihet dhe mbështetet nga një referendum vendor konsultativ në komunitetet e prekura**.

Ky rekomandim bazohet në kërkesën kushtetuese për "marrjen e mendimit të popullsisë" (neni 108/2), në standardin e Kartës Evropiane të Autonomisë Vendore (neni 5) dhe në parimet e qeverisjes së mirë (BE/SIGMA), sipas të cilave reformat strukturore duhet të kenë legjitimitet të qartë demokratik dhe të rrisin besimin publik.

Arsyeja thelbësore është se ndryshimi i kufijve territorialë nuk është një akt thjesht teknik: ai prek drejtpërdrejt përfaqësimin, aksesin në shërbime, identitetin lokal, zhvillimin territorial dhe mënyrën se si komunitetet vetëqeverisen. Për rrjedhojë, **zëri i qytetarëve duhet të jetë vendimtar dhe i verifikueshëm**.

Çfarë nënkupton ky kusht në praktikë

POP propozon që referendumi vendor konsultativ të vendoset si **faza e fundit dhe detyruese e vendimmarrjes** për çdo ndryshim kufijsh, pasi të jenë përmbushur minimalisht këto hapa:

1. **Analizë e plotë ex post** e reformës 2014 dhe identifikim i qartë i problemit që kërkon ndërhyrje.
2. **Vlerësim i ndikimit** (fiskal, administrativ, social, territorial dhe – kur është e mundur – gjinor), me alternativa të krahasueshme.
3. **Transparencë e plotë**: publikim i dokumenteve, hartave, kostove, përfitimeve dhe pasojave të tranzicionit.

4. **Konsultim i hershëm dhe i aksesueshëm** në nivel komuniteti dhe njësie administrative, me mekanizma feedback-u.
5. **Referendum vendor konsultativ** në territorin(-et) e prekura, me rezultat të dokumentuar dhe të verifikueshëm.

Parimi i "ndarjes së vijës së kuqe"

- **Nëse qytetarët e miratojnë në referendum:** vendimmarrja politike mund të procedojë me ndryshimin territorial, me plan tranzicioni dhe masa mbrojtëse për shërbimet.
- **Nëse qytetarët nuk e miratojnë në referendum:** ndryshimi territorial **nuk duhet të ndërmerret;** institucionet duhet të adresojnë problemet përmes masave funksionale, administrative dhe financiare pa prekur kufijtë.

Pse është e domosdoshme

Vendosja e referendumit si kusht i detyrueshëm:

- ul rrezikun e politizimit dhe rrit neutralitetin e procesit;
- rrit legjitimitetin social dhe qëndrueshmërinë e reformës;
- forcon autonominë vendore dhe respektimin e komuniteteve si palë;
- minimizon rrezikun e humbjes së besimit publik dhe të rezistencës sociale;
- e afron procesin me praktikën evropiane ku "dëgjimi i popullsisë" materializohet në mënyrë të matshme.

2. Qëllimi dhe Metodologjia

Qëllimi, Konteksti dhe Qasja Analitike

Në kushtet kur në Shqipëri është hapur diskutimi për një reformë të re administrativo-territoriale, ky dokument synon të kontribuojë në debatin publik dhe institucional duke ofruar një analizë të bazuar në evidencë mbi rezultatet, sfidat dhe mësimet e nxjerra nga reforma administrative - territoriale e vitit 2014.

Në përputhje me standardet evropiane dhe nordike për hartimin e politikave publike, dokumenti mbështetet në parimin e **policy learning**, sipas të cilit çdo reformë e re strukturore duhet të bazohet në një vlerësim të plotë të ndikimit të reformës së mëparshme, në mënyrë që të adresohen dobësitë e identifikuara dhe të konsolidohen arritjet.

Reforma e vitit 2014 përbën një ndërhyrje të thellë institucionale, e cila:

- ndryshoi strukturën territoriale të qeverisjes vendore;
- rriti ndjeshëm madhësinë dhe kompleksitetin e bashkive;
- ndikoi drejtpërdrejt në marrëdhënien mes qytetarëve dhe institucioneve vendore;
- krijoi implikime afatgjata për zhvillimin territorial, financat vendore dhe ofrimin e shërbimeve.

Për këtë arsye, çdo reformë e re duhet të bazohet në një analizë të thelluar të ndikimit të saj në:

- demokracinë vendore dhe pjesëmarrjen qytetare;
- kohezionin territorial dhe barazinë në zhvillim;
- cilësinë dhe aksesin në shërbime publike;

- kapacitetet administrative dhe fiskale të bashkive.

Burimet e Evidencës dhe Metodologjia

Në përputhje me standardet evropiane për analizat e politikave publike (evidence-based, multi-source analysis), dokumenti mbështetet në një kombinim burimesh dhe metodash analitike.

Analiza e kuadrit kushtetues dhe ligjor

Është realizuar një shqyrtim sistematik i:

- Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, veçanërisht neneve mbi decentralizimin dhe konsultimin e popullsisë;
- legjislacionit për vetëqeverisjen vendore dhe financat vendore;
- ligjit për ndarjen administrativo-territoriale;
- legjislacionit për konsultimin publik, transparencën dhe të drejtën e informimit;
- vendimeve relevante të Gjykatës Kushtetuese lidhur me reformën territoriale.

Kjo analizë synon të vlerësojë nëse diskutimet për një reformë të re janë në përputhje me parimet kushtetuese të autonomisë vendore dhe legjitimitetit demokratik.

Vlerësimi i ndikimit të reformës territoriale 2014

Një komponent qendror i analizës është shqyrtimi i rezultateve të reformës së vitit 2014, bazuar në:

- evidencë mbi ndryshimet në organizimin dhe funksionimin e bashkive;
- analizën e kapaciteteve administrative dhe fiskale;
- të dhëna mbi shpërndarjen territoriale të investimeve;
- vlerësimin e aksesit dhe cilësisë së shërbimeve;
- ndikimin e reformës në pjesëmarrjen qytetare dhe në afërsinë e vendimmarrjes me komunitetin.

Në përputhje me qasjen nordike të vlerësimit të politikave, fokusi vendoset jo vetëm te ndryshimet strukturore, por te **rezultatet reale për qytetarët dhe territoret**.

Referimi ndaj standardeve evropiane dhe praktikave ndërkombëtare

Dokumentet është hartuar në përputhje me:

- Kartën Evropiane të Vetëqeverisjes Vendore;
- rekomandimet e Kongresit të Autoriteteve Lokale dhe Rajonale të Këshillit të Evropës;
- raportet e progresit të Komisionit Evropian për Shqipërinë;
- parimet e qeverisjes vendore të promovuara nga vendet nordike, veçanërisht:
 - subsidiariteti;
 - autonomia reale vendore;
 - transparencë dhe llogaridhënia;
 - pjesëmarrja aktive e qytetarëve;
 - barazia territoriale në aksesin ndaj shërbimeve.

Këto standarde përdoren si referencë për të vlerësuar nëse drejtimi i reformës së re është në përputhje me praktikën evropiane.

Evidenca empirike nga monitorimi i shoqërisë civile (2019–2025)

Analiza mbështetet në monitorimin shumëvjeçar të Rrjetit POP, i cili ofron evidencë mbi:

- funksionimin real të mekanizmave të konsultimit publik;
- nivelin e transparencës dhe llogaridhënies në bashki;
- përfshirjen e qytetarëve në planifikim dhe buxhetim;
- diferencat territoriale në pjesëmarrje dhe akses në shërbime;
- perceptimet e qytetarëve mbi qeverisjen vendore.

Kjo evidencë është veçanërisht e rëndësishme për të identifikuar hendekun midis kuadrit ligjor dhe zbatimit praktik të reformës.

Konsultime me aktorë vendorë dhe ekspertë

Dokumenti është informuar nga:

- konsultime me përfaqësues të pushtetit vendor;
- diskutime me organizata të shoqërisë civile;
- shkëmbime me ekspertë të qeverisjes vendore dhe financave publike.

Kufizimet e Analizës

Në përputhje me standardet e transparencës analitike:

- evidenca empirike është më e thelluar për bashkitë e monitoruara nga Rrjeti POP;
- mungojnë të dhëna të standardizuara kombëtare për cilësinë e shërbimeve dhe kënaqësinë e qytetarëve;
- analiza fokusohet kryesisht në dimensionet e qeverisjes, pjesëmarrjes dhe kohezionit territorial.

Megjithatë, kombinimi i burimeve ligjore, institucionale, statistikore dhe empirike siguron një bazë të qëndrueshme për konkluzionet dhe rekomandimet.

Parimi Udhëheqës

Në përputhje me standardet evropiane, dokumenti bazohet në parimin se reforma e re territoriale duhet të vlerësohet jo vetëm në aspektin e efikasitetit administrativ, por në aftësinë e saj për të:

- afruar vendimmarrjen pranë qytetarëve;
- reduktuar pabarazitë territoriale;
- garantuar shërbime të barabarta dhe cilësore;
- forcuar besimin e publikut në qeverisjen vendore.

3. Analizë e kuadrit ligjor dhe të politikave

Korniza kushtetuese: decentralizim, autonomi vendore dhe "marrja e mendimit të popullsisë"

Reforma administrativo-territoriale (RAT) lidhet drejtpërdrejt me arkitekturën kushtetuese të vetëqeverisjes vendore dhe me legjitimitetin demokratik të ndryshimeve territoriale.

Neni 13 i Kushtetutës vendos themelet: qeverisja vendore ndërtohet mbi **decentralizimin** dhe ushtrohet sipas **autonomisë vendore**. Kjo do të thotë se ndryshimet territoriale nuk janë thjesht riorganizim administrativ, por prekin marrëdhënien kushtetuese midis komuniteteve dhe pushtetit vendor, pra mënyrën se si realizohet vetëqeverisja në praktikë.

Neni 108/2 i Kushtetutës është dispozita kyçe për reformën territoriale. Ai vendos dy shtylla:

1. ndarjet administrativo-territoriale caktohen me ligj mbi bazën e **nevojave** dhe **interesave të përbashkët ekonomikë** dhe **traditës historike**;
2. **kufijtë nuk mund të ndryshohen pa u marrë më parë mendimi i popullsisë** që banon në to.

Kjo dispozitë krijon një **detyrim procedural kushtetues**: procesi duhet të sigurojë jo vetëm argumentimin teknik (nevoja/interesat/tradita), por edhe një mekanizëm të besueshëm për **marrjen paraprake të mendimit të popullsisë**. Kushtetuta nuk e specifikon formën e këtij "mendimi" (p.sh., referendum apo forma të tjera), por kërkon që ai të jetë **paraprak, i identifikueshëm** dhe **i lidhur drejtpërdrejt me komunitetet e prekura**.

Nga një lexim sistematik me parimet e demokracisë (pjesëmarrja, legjitimiteti, proporcionaliteti), neni 108/2 sugjeron se "marrja e mendimit" duhet të ketë **peshe reale** në proces, jo vetëm karakter informues formal.

Kuadri ligjor bazë: legjislacioni për ndarjen, vetëqeverisjen dhe financat vendore

Kuadri ligjor i RAT mbështetet në një treshe normash: (i) ligji i ndarjes territoriale; (ii) ligji i vetëqeverisjes vendore; (iii) ligji i financave vendore. Këto përcaktojnë kapacitetet institucionale, autonominë funksionale dhe bazën fiskale—tre elemente që ndikojnë drejtpërdrejt në cilësinë e vetëqeverisjes.

- **Ligji nr. 115/2014** ("Për ndarjen administrativo-territoriale...") është akti themelor i reformës 2014. Ai operacionalizoi rikonfigurimin (nga 373 në 61 bashki), duke u mbështetur në metodologji të zonave funksionale dhe logjikën e konsolidimit.
- **Ligji nr. 139/2015** ("Për vetëqeverisjen vendore") rregullon funksionet, organet dhe mekanizmat e pjesëmarrjes lokale. Në lidhje me RAT, ky ligj është i rëndësishëm sepse përcakton se sa "autonomi reale" kanë njësitë vendore dhe sa funksionalë janë mekanizmat e përfshirjes së komunitetit.
- **Ligji nr. 9662/2006** ("Për financat vendore") (dhe çdo zhvillim pasues i kornizës së financave vendore) është kyç, sepse ndryshimi i kufijve pa instrumente të forta barazimi fiskal dhe kapaciteteve financiare rrezikon të prodhojë bashki formalisht më të mëdha, por materialisht të pabarabarta në performancë dhe shërbime.

Në planin normativ, **ligji i ndarjes** përcakton "hartën", por **ligji i vetëqeverisjes** dhe **financat vendore** përcaktojnë nëse harta prodhon qeverisje efektive, përfaqësuese dhe të barabartë territorial.

Standardet ndërkombëtare: Karta Evropiane e Autonomisë Vendore dhe detyrimi për konsultim "po qe nevoja, me referendum"

Shqipëria ka ratifikuar **Kartën Evropiane të Autonomisë Vendore** (KEAV) (përmes ligjit për ratifikim), e cila shërben si referencë e rëndësishme interpretimi për autonominë lokale dhe standardet e ndryshimeve territoriale.

Neni 5 i KEAV është më i rëndësishmi për RAT: për çdo ndryshim të kufijve territorialë vendorë, bashkësive vendore përkatëse duhet t'u merret mendimi paraprakisht, **po qe nevoja, me anë referendumi**, aty ku e lejon ligji.

Ky standard:

- e konsolidon parimin e **konsultimit paraprak** si kusht legjitimiteti;
- e njuh **referendumin** si instrumentin më të fortë kur kërkohet një shprehje e qartë e vullnetit popullor;
- e lidh ndryshimin territorial me respektimin e komuniteteve si **palë** në proces, jo si objekt i rikonfigurimit.

Pra, edhe nëse Kushtetuta shqiptare nuk e thotë shprehimisht "referendum", KEAV forcon idenë që "marrja e mendimit" duhet të ketë formë të besueshme, transparente dhe gjithëpërfshirëse—dhe referendumi është forma më e qartë kur ndryshimi është substancial.

Jurisprudenca kushtetuese: Vendimi nr. 19, datë 15.04.2015 dhe kuptimi "minimal" i kriterit procedural

Në debatin juridik për reformën 2014, pika më e kontestuar ishte pikërisht interpretimi i nenit 108/2 ("marrja e mendimit të popullsisë"). **Gjykata Kushtetuese**, në **Vendimin nr. 19, datë 15.04.2015**, vlerësoi se kriteri formal i marrjes së mendimit **nuk ishte cenuar** dhe se ndryshimi i kufijve **nuk cenon në vetvete** thelbin e vetëqeverisjes.

Në terma të logjikës kushtetuese, vendimi vendos disa "frena" dhe kriteret:

- ndryshimi territorial duhet të justifikohet me **interes publik**;
- procesi duhet t'i nënshtrohet **testit të proporcionalitetit** (a është masa e nevojshme dhe e përshtatshme; a ka alternativa më pak ndërhyrëse);
- njësitë vendore nuk duhet të trajtohen si "objekt", por si **palë pjesëmarrëse** në proces.

Megjithatë, vendimi shpesh interpretohet si konfirmim se forma e konsultimit (takime, dëgjesa, sondazhe, komunikime institucionale) mund të mjaftojë për të përmbushur standardin minimal procedural. Kjo e lë të hapur hapësirën për një reformë 2026 që të shkojë **prtej minimumit formal** dhe të forcojë legjitimitetin substancial.

Politikat publike: "policy learning", standardet BE/SIGMA dhe arsyetimi për referendum vendor konsultativ

Në planin e politikave publike, një reformë territoriale moderne kërkon:

- vlerësim **ex post** të reformës paraardhëse (rezultate reale për qytetarët: akses shërbimesh, barazi territoriale, performancë financiare/administrative);
- analizë ndikimi (fiskal, administrativ, social, territorial);
- konsultim të hershëm, transparent dhe të dokumentuar (me opsione alternative dhe arsyetim për zgjedhjen finale).

Rekomandimet e BE/SIGMA (si standarde të qeverisjes së mirë) theksojnë se suksesi i decentralizimit matet nga **rezultatet** (cilësia e shërbimeve, barazia, besimi publik), jo vetëm nga riorganizimi institucional. Kjo e lidh drejtpërdrejt reformën territoriale me:

- standarde shërbimi dhe mekanizma performancë;

- barazim fiskal dhe mbështetje kapacitetesh;
- pjesëmarrje kuptimplotë (jo procedurale).

Argumenti për referendum vendor konsultativ (si praktikë e mirë dhe si garanci legjitimiteti) mbështetet në tri shtylla:

1. **Kushtetuese:** neni 108/2 kërkon "mendimin e popullsisë" paraprakisht; referendumi është instrumenti më i qartë dhe gjithëpërfshirës për këtë qëllim, sidomos kur preken kufijtë.
2. **Evropiane:** neni 5 i KEAV e parashikon referendumin "po qe nevoja"; praktikat evropiane (siç ilustron në shembujt që citoni) e përdorin referendumin për të materializuar "dëgjimin" e komuniteteve.
3. **Politikëbërje dhe besim publik:** reforma administrative - territoriale prek identitetin, përfaqësimin, aksesin në shërbime dhe perspektivën e zhvillimit; referendumi konsultativ ul rrezikun e politizimit, rrit transparencën e vendimit dhe e bën procesin më të qëndrueshëm.

Kjo nuk do të thotë se dëgjesat/sondazhet janë të pavlefshme: ato janë të dobishme në fazën e dizajnit. Por nëse synohet një standard i lartë legjitimiteti dhe përputhshmërie me "marrjen e mendimit të popullsisë", referendumi konsultativ ofron formën më të fortë, të verifikueshme dhe të barabartë të shprehjes së vullnetit.

Përfundim: çfarë kërkon kuadri ligjor/politik për reformën 2026

Kuadri kushtetues, ligjor dhe evropian lejon reformë territoriale, por vendos kushtëzime të qarta për legjitimitetin e saj:

- **Justifikim substancial** (nevoja, interesa ekonomike të përbashkët, traditë/kohezion);
- **Procedurë demokratike paraprake** për "marrjen e mendimit të popullsisë" (në standard të lartë, e materializueshme me referendum konsultativ, sidomos për ndryshime kufijsh);
- **Proporcionalitet** dhe interes publik i provueshëm;
- **Pjesëmarrje reale e NJQV-ve** si palë;
- **Koherencë me standardet KEAV dhe me qasjen BE/SIGMA** për politika të bazuara në evidencë.

Nëse reforma 2026 synon jo vetëm pajtueshmëri formale, por edhe qëndrueshmëri politike dhe besim publik, atëherë referendumi vendor konsultativ del si instrumenti më i fortë për të operacionalizuar kërkesën kushtetuese të "marrjes së mendimit të popullsisë", duke e plotësuar konsultimin institucional dhe duke e ngritur procesin në nivel standardesh evropiane.

4. Çfarë ka funksionuar dhe çfarë jo nga Reforma Administrative - Territoriale 2014: Mësime për reformën e re

Reforma administrativo-territoriale e vitit 2014 synoi rritjen e efikasitetit të qeverisjes vendore, përmirësimin e kapaciteteve administrative dhe ofrimin e shërbimeve më cilësore për qytetarët. Pas më shumë se një dekade zbatimi, evidencat tregojnë se reforma ka prodhuar si rezultate pozitive, ashtu edhe sfida strukturore që duhet të adresohen në çdo proces të ri reformimi. Në përputhje me qasjen evropiane të policy learning, ky seksion identifikon arritjet kryesore dhe dobësitë strukturore, duke u fokusuar në ndikimin real në qeverisjen vendore, zhvillimin territorial dhe marrëdhënien me qytetarët.

Çfarë ka funksionuar - Konsolidimi institucional dhe administrativ

Një nga efektet më të rëndësishme të reformës administrativo-territoriale të vitit 2014 ka qenë konsolidimi i kapaciteteve institucionale të njësive të qeverisjes vendore. Përmes bashkimit të njësive më të vogla dhe krijimit të strukturave më të mëdha administrative, reforma ka kontribuar në ndërtimin e bashkive me organizim më të qëndrueshëm dhe me potencial më të madh për të përmbushur funksionet e tyre ligjore (World Bank, 2017).

Në përgjithësi, bashkitë kanë përfituar nga:

- një strukturë administrative më e konsoliduar dhe më funksionale;
- ndarje më të qartë të roleve dhe përgjegjësisve brenda administratës;
- rritje të kapaciteteve profesionale në fusha kyçe si planifikimi, financat, prokurimet dhe menaxhimi i projekteve;
- mundësi më të mëdha për specializim të stafit;
- përmirësim të procedurave administrative dhe harmonizim të praktikave të brendshme (European Commission, 2023; UNDP, 2018).

Konsolidimi institucional ka krijuar kushte më të mira për modernizimin e administratës vendore, përfshirë:

- digjitalizimin gradual të proceseve administrative;
- forcimin e sistemeve të menaxhimit financiar dhe kontrollit të brendshëm;
- përmirësimin e mekanizmave të transparencës dhe raportimit;
- standardizimin e proceseve të planifikimit strategjik dhe buxhetimit afatmesëm (Ministry of Finance and Economy, 2022).

Në mënyrë të veçantë, bashkitë më të mëdha kanë zhvilluar kapacitete të zgjeruara në funksione strategjike, duke përfshirë:

- hartimin e planeve të zhvillimit vendor dhe dokumenteve strategjike;
- përgatitjen dhe menaxhimin e projekteve infrastrukturore dhe sociale me kompleksitet më të lartë;
- koordinimin ndërsektorial dhe ndërinstitutional;
- aplikimin dhe menaxhimin e fondeve nga donatorët dhe programet ndërkombëtare (World Bank, 2017; European Commission, 2023).

Këto zhvillime kanë rritur aftësinë e disa bashkive për të vepruar si aktorë më aktivë në zhvillimin lokal dhe për të tërhequr investime të rëndësishme, veçanërisht në zonat urbane dhe në bashkitë me bazë më të fortë ekonomike.

Megjithatë, evidencat tregojnë se përfitimet e konsolidimit institucional nuk janë shpërndarë në mënyrë të barabartë. Ndërsa bashkitë më të mëdha kanë përfituar nga ekonomitë e shkallës dhe nga përqendrimi i kapaciteteve profesionale, shumë bashki me territor të gjerë dhe karakter kryesisht rural vijojnë të përballen me:

- mungesë të stafit të specializuar në fusha teknike dhe financiare;
- kapacitete të kufizuara për përgatitjen e projekteve dhe tërheqjen e financimeve;
- vështirësi në mbulimin efektiv të të gjithë territorit administrativ (European Commission, 2023; Co-PLAN, 2021).

Kjo situatë tregon se, megjithëse reforma ka krijuar një bazë më të qëndrueshme institucionale në nivel kombëtar, konsolidimi administrativ duhet të shoqërohet me politika të mëtejshme për zhvillimin e kapaciteteve, mbështetje teknike dhe mekanizma që sigurojnë një shpërndarje më të balancuar të burimeve dhe aftësive ndërmjet bashkive.

Në këtë kuptim, mësimi kryesor nga reforma është se rritja e madhësisë institucionale ka krijuar potencial për administrata më profesionale dhe më efikase, por realizimi i plotë i këtij potenciali varet nga investimet e vazhdueshme në burime njerëzore, financa dhe sisteme mbështetëse, në mënyrë që konsolidimi institucional të përkthehet në rezultate konkrete dhe të barabarta për qytetarët në të gjithë territorin.

Rritja e kapaciteteve për investime dhe projekte të mëdha

Një tjetër efekt i rëndësishëm i reformës administrativo-territoriale të vitit 2014 ka qenë rritja e kapaciteteve të njërive të qeverisjes vendore për të planifikuar, financuar dhe zbatuar projekte zhvillimi me shkallë dhe kompleksitet më të madh. Konsolidimi territorial dhe institucional ka krijuar kushte më të favorshme për menaxhimin e investimeve publike, veçanërisht në bashkitë me bazë më të gjerë ekonomike dhe administrative (World Bank, 2017).

Pas reformës, bashkitë kanë pasur mundësi më të mëdha për të:

- planifikuar dhe zbatuar projekte infrastrukturore në nivel territorial më të gjerë, duke adresuar nevojat të integruara në transport, ujësjellës-kanalizime, menaxhim mbetjesh dhe infrastrukturë publike;
- përgatitur projekte me standarde më të larta teknike dhe financiare, të përshtatshme për financim nga burime të ndryshme;
- mobilizuar financime të kombinuara nga burime vendore, transfertat qendrore, fondet e zhvillimit, si dhe nga donatorët dhe institucionet financiare ndërkombëtare;
- zhvilluar projekte urbane të integruara në fushat e zhvillimit të territorit, transportit publik, hapësirave publike, eficiencës së energjisë dhe mbrojtjes së mjedisit (European Commission, 2023; Ministry of Finance and Economy, 2022).

Rritja e madhësisë së bashkive ka kontribuar gjithashtu në përmirësimin e aftësisë së tyre për të vepruar si njësi më të besueshme për partneritet me donatorët dhe institucionet financiare ndërkombëtare. Bashkitë më të mëdha kanë qenë në gjendje të krijojnë struktura të dedikuara për menaxhimin e projekteve dhe për koordinimin e fondeve të jashtme, duke rritur aksesin në programe financimi dhe asistencë teknike (World Bank, 2017).

Këto zhvillime kanë ndikuar në rritjen e rolit të bashkive si aktorë kyç në zhvillimin lokal dhe rajonal, veçanërisht në:

- përmirësimin e infrastrukturës urbane dhe periurbane;
- modernizimin e transportit dhe shërbimeve publike;
- zhvillimin e projekteve me fokus mjedisin dhe qëndrueshmërinë;
- rritjen e cilësisë së hapësirave publike dhe shërbimeve komunitare.

Megjithatë, evidencat tregojnë se kjo rritje e kapaciteteve për investime nuk është shpërndarë në mënyrë të barabartë ndërmjet bashkive. Ndërsa bashkitë e mëdha urbane kanë përfituar më shumë nga ekonomitë e shkallës, nga baza më e gjerë fiskale dhe nga kapacitetet profesionale, shumë bashki me karakter rural ose me bazë ekonomike të kufizuar vijojnë të përballen me:

- kapacitete të kufizuara për përgatitjen e projekteve të financueshme;
- varësi të lartë nga transfertat qendrore dhe fondet e zhvillimit;
- vështirësi në mobilizimin e financimeve të jashtme;
- nivel të ulët të investimeve për frymë (European Commission, 2023; Co-PLAN, 2021).

Për më tepër, në disa raste është vërejtur një përqendrim më i madh i investimeve në zonat urbane dhe qendrat administrative, ndërsa zonat periferike dhe rurale kanë përfituar më pak

nga projektet e mëdha infrastrukturore. Kjo situatë ka kontribuar në ruajtjen ose thellimin e pabarazive territoriale brenda bashkive.

Në këtë kontekst, përvoja e reformës tregon se konsolidimi institucional ka rritur potencialin për investime dhe zhvillim, por për të siguruar ndikim të barabartë territorial nevojiten politika plotësuese që:

- mbështesin zhvillimin e kapaciteteve për përgatitjen dhe menaxhimin e projekteve në bashkitë më të vogla;
- forcojnë mekanizmat e financimit që adresojnë pabarazitë territoriale;
- kërkojnë planifikim dhe raportim mbi shpërndarjen territoriale të investimeve;
- nxisin orientimin e investimeve drejt nevojave prioritare të zonave periferike dhe rurale.

Në këtë mënyrë, rritja e kapaciteteve për investime mund të përkthehet jo vetëm në projekte më të mëdha, por edhe në zhvillim më të balancuar dhe përfitime më të drejtpërdrejta për të gjithë qytetarët.

Përmirësime në disa procese administrative dhe transparencë

Një zhvillim i rëndësishëm pas reformës administrativo-territoriale të vitit 2014 lidhet me përmirësimin gradual të proceseve administrative dhe forcimin e mekanizmave të transparencës dhe informimit publik në nivel vendor. Konsolidimi institucional dhe rritja e kapaciteteve administrative kanë krijuar kushte më të favorshme për zbatimin më të strukturuar të kërkesave ligjore që lidhen me të drejtën e informimit, konsultimin publik dhe qeverisjen e hapur (European Commission, 2023).

Në shumë bashki janë ndërmarrë hapa konkretë për të përmirësuar transparencën dhe komunikimin me qytetarët, duke përfshirë:

- hartimin dhe zbatimin e Programeve të Transparencës, në përputhje me legjislacionin për të drejtën e informimit;
- krijimin dhe mirëmbajtjen e regjistrave të konsultimeve publike për projektaktet dhe dokumentet strategjike;
- publikimin online të vendimeve të këshillit bashkiak, buxheteve, raporteve financiare, planeve të zhvillimit dhe dokumenteve të tjera me interes publik;
- përdorimin e faqeve zyrtare dhe platformave digjitale për informimin e qytetarëve;
- zgjerimin e kanaleve të komunikimit përmes rrjeteve sociale, njoftimeve publike dhe kontakteve të drejtpërdrejta me administratën (Ministry of Finance and Economy, 2022; UNDP, 2018).

Këto masa kanë kontribuar në formalizimin e proceseve të informimit dhe në rritjen e aksesit të publikut në dokumente dhe vendimmarrje. Në veçanti, bashkitë më të mëdha kanë zhvilluar struktura dhe role të dedikuara për transparencën dhe komunikimin publik, duke përmirësuar organizimin institucional të këtyre funksioneve.

Gjithashtu, në disa bashki janë bërë përpjekje për të institucionalizuar proceset e konsultimit publik për dokumente kyçe, si:

- programet buxhetore afatmesme;
- paketat fiskale;
- planet e zhvillimit territorial;
- investimet madhore publike.

Megjithatë, evidencat tregojnë se progresi në transparencë dhe qeverisje të hapur mbetet i pabarabartë ndërmjet bashkive dhe shpesh karakterizohet më shumë nga përmbushja formale

e kërkesave ligjore sesa nga përfshirja reale e qytetarëve në vendimmarrje (European Commission, 2023; Co-PLAN, 2021).

Në praktikë, sfidat kryesore lidhen me:

- cilësinë dhe përdorshmërinë e informacionit të publikuar;
- mungesën e një lidhjeje të qartë ndërmjet komenteve të qytetarëve dhe vendimeve përfundimtare;
- pjesëmarrjen e ulët të qytetarëve në proceset e konsultimit, veçanërisht në zonat rurale dhe periferike;
- kapacitetet e kufizuara administrative në disa bashki për menaxhimin aktiv të proceseve të transparencës dhe komunikimit.

Për më tepër, hendeku digjital dhe niveli i ulët i informimit në disa komunitete kufizojnë efektivitetin e mjeteve online si instrumente gjithëpërfshirëse të komunikimit publik.

Në këtë kontekst, përvoja e zbatimit tregon se reforma ka krijuar një bazë institucionale më të qëndrueshme për transparencën dhe qeverisjen e hapur, por që kalimi nga transparenca formale në transparencë efektive kërkon:

- standarde më të qarta për konsultimin publik dhe detyrimin për feedback;
- përmirësim të cilësisë dhe aksesueshmërisë së informacionit;
- kombinim të mjeteve digjitale me forma të drejtpërdrejta komunikimi në nivel komuniteti;
- forcim të kapaciteteve administrative për menaxhimin e proceseve të pjesëmarrjes.

Në këtë mënyrë, përmirësimet në transparencë dhe komunikim mund të kontribuojnë jo vetëm në përmbushjen e detyrimeve ligjore, por edhe në rritjen e besimit të qytetarëve dhe në forcimin e llogaridhënies në nivel vendor.

Çfarë ka funksionuar: Rritja e përfaqësimit të grave në vendimmarrjen vendore

Një nga zhvillimet pozitive të periudhës pas reformës administrativo-territoriale lidhet me rritjen e përfaqësimit të grave në strukturat e qeverisjes vendore, veçanërisht në këshillat bashkiakë, si rezultat i zbatimit të kuotave gjinore në legjislacionin zgjedhor. Ky zhvillim ka kontribuar në normalizimin e pranisë së grave në proceset vendimmarrëse lokale dhe në rritjen e dukshmërisë së çështjeve që lidhen me barazinë gjinore në agjendat vendore (Kodi electoral, 2015).

Në shumë bashki vërehet gjithashtu një integrim më i madh i perspektivës gjinore në dokumentet strategjike dhe procedurat administrative, përfshirë programet e transparencës, proceset e konsultimit publik dhe dokumentet e planifikimit social. Këto zhvillime tregojnë progres në institucionalizimin e barazisë gjinore si pjesë e qeverisjes vendore dhe në përputhje me kërkesat e politikave kombëtare dhe standardeve evropiane për përfshirje dhe mosdiskriminim.

Megjithatë, evidencat tregojnë se rritja e përfaqësimit numerik nuk është shoqëruar gjithmonë me ndikim të barabartë në vendimmarrje. Në shumë raste, gratë mbeten të nën-përfaqësuar në pozicione drejtuese brenda këshillave bashkiakë dhe në komisionet kyçe që lidhen me financat, planifikimin territorial dhe investimet. Kjo tregon se sfida kryesore për periudhën e ardhshme nuk lidhet vetëm me përfaqësimin formal, por me forcimin e ndikimit real të grave në prioritetet buxhetore dhe zhvillimore në nivel vendor.

5. Çfarë nuk ka funksionuar (ose ka funksionuar pjesërisht)

5.1. Rritja e distancës mes qytetarëve dhe vendimmarrjes

Një nga efektet më të dukshme të reformës administrativo-territoriale të vitit 2014 lidhet me rritjen e distancës funksionale dhe perceptuese mes qytetarëve dhe institucioneve vendore. Zgjerimi i ndjeshëm i territorit të bashkive dhe rritja e heterogjenitetit të tyre kanë çuar në përqendrimin e funksioneve administrative dhe vendimmarrëse në qendrën e bashkisë, duke e bërë më të vështirë ndërveprimin e drejtpërdrejtë me komunitetet periferike dhe rurale (European Commission, 2023; World Bank, 2017).

Në praktikë, ky zhvillim është reflektuar në:

- centralizimin e proceseve të planifikimit dhe vendimmarrjes në nivelin qendror të bashkisë;
- rritjen e kohës dhe kostove për akses në shërbime dhe në procese konsultimi;
- zhvillimin e proceseve të informimit dhe konsultimit kryesisht në qendrat urbane;
- përdorimin në rritje të kanaleve digjitale, të cilat nuk janë gjithmonë të aksesueshme për të gjithë qytetarët.

Gjetjet nga monitorimi shumëvjeçar i **Kontratës Sociale** nga Rrjeti POP konfirmojnë këto tendenca. Në bashkitë e monitoruara, evidentohet se:

- qytetarët në njësitë administrative periferike raportojnë akses më të kufizuar në informacion mbi projektet dhe vendimmarrjen;
- pjesëmarrja në dëgjesa publike dhe procese konsultimi është dukshëm më e ulët jashtë qendrave urbane;
- konsultimet zhvillohen shpesh në mënyrë të centralizuar ose në formate që favorizojnë grupet më të informuara dhe më të organizuara;
- shumë qytetarë shprehin perceptimin se sugjerimet dhe shqetësimet e tyre nuk reflektohen në vendimet përfundimtare.

Monitorimet e Kontratës Sociale tregojnë gjithashtu se shpërndarja e investimeve perceptohet shpesh si e pabalancuar, me përqendrim më të madh në zonat qendrore, çka forcon ndjesinë e distancës institucionale dhe të përfaqësimit të dobët në komunitetet periferike dhe rurale.

Këto gjetje tregojnë se distanca mes qytetarëve dhe vendimmarrjes nuk është vetëm gjeografike, por edhe institucionale dhe komunikimi. Në mungesë të mekanizmave të fortë për konsultim të decentralizuar dhe për feedback të strukturuar, konsolidimi territorial mund të shoqërohet me ulje të besimit dhe angazhimit qytetar (Co-PLAN, 2021; UNDP, 2018).

Në këtë kontekst, një nga mësimet kryesore nga reforma është se rritja e madhësisë së bashkive duhet të shoqërohet me mekanizma të decentralizimit funksional dhe të përfshirjes aktive të komuniteteve, në mënyrë që të shmanget thellimi i distancës mes qytetarëve dhe institucioneve vendore.

5.2. Roli dhe funksionimi i Këshillave Bashkiakë: gjetje nga monitorimi i Rrjetit POP

Monitorimi shumëvjeçar i Kontratës Sociale nga Rrjeti POP (2019–2025) ka evidentuar se funksionimi i këshillave bashkiakë përbën një nga hallkat më të rëndësishme – por njëkohësisht më sfiduese – të demokracisë vendore pas reformës administrativo-territoriale 2014. Megjithëse kuadri ligjor u njeh këshillave bashkiakë kompetenca të qarta vendimmarrëse dhe mbikëqyrëse, në praktikë roli i tyre shpesh mbetet i kufizuar dhe i orientuar më tepër drejt miratimit formal të propozimeve të paraqitura nga ekzekutivi vendor.

Sipas gjetjeve të monitorimit të Rrjetit POP:

- proceset e shqyrtimit të buxhetit dhe paketës fiskale zhvillohen shpesh me kohë të kufizuar për analizë të thelluar nga këshilltarët;
- raportimi i ekzekutivit ndaj këshillit nuk bazohet gjithmonë në tregues të matshëm performance apo në analiza territoriale të shpërndarjes së investimeve;
- diskutimet në këshill fokusohen kryesisht në çështje procedurale, ndërsa analiza strategjike e ndikimit territorial dhe social mbetet e kufizuar;
- mekanizmat e kontrollit politik (interpelanca, kërkesa për raportim të detajuar, komisione të posaçme) përdoren rrallë.

Monitorimi ka evidentuar gjithashtu një lidhje të dobët mes këshilltarëve bashkiakë dhe komuniteteve në njësitë administrative, veçanërisht në zonat periferike dhe rurale. Në mungesë të mekanizmave të strukturuar për raportim territorial, prioritetet dhe shqetësimet e komuniteteve nuk reflektohen gjithmonë në diskutimet dhe vendimmarrjen e këshillit. Kjo situatë kontribuon në perceptimin e distancës mes qytetarëve dhe institucioneve vendore.

Një tjetër gjetje e rëndësishme lidhet me funksionimin e komisioneve të përhershme të këshillit bashkiak. Monitorimi i Rrjetit POP tregon se, në shumë raste:

- komisionet mblidhen në mënyrë jo të rregullt;
- mungon ekspertiza teknike për analizimin e dokumenteve buxhetore dhe projekteve komplekse;
- procesverbalet dhe rekomandimet e komisioneve nuk publikohen në mënyrë sistematike;
- ndikimi real i komisioneve në vendimmarrjen përfundimtare mbetet i paqartë.

Nga perspektiva e barazisë gjinore, megjithëse përfaqësimi numerik i grave në këshillat bashkiakë është rritur, monitorimi tregon se gratë mbeten më pak të përfaqësuara në komisionet që lidhen me financat dhe investimet, ku përcaktohen prioritetet zhvillimore dhe buxhetore. Kjo kufizon ndikimin real të tyre në proceset kyçe të vendimmarrjes.

Në tërësi, gjetjet e Rrjetit POP tregojnë se ekziston një hendek midis kompetencave formale të këshillave bashkiakë dhe ushtrimit real të rolit të tyre përfaqësues dhe mbikëqyrës. Nëse reforma administrative - territoriale 2026 synon të forcojë demokracinë vendore dhe të afrojë vendimmarrjen me qytetarët, atëherë forcimi i funksionimit të këshillave bashkiakë duhet të jetë pjesë integrale e procesit reformues.

Kjo nënkupton:

- vendosjen e standardeve minimale për raportim territorial të investimeve dhe shërbimeve;
- detyrimin për publikim sistematik të dokumenteve dhe diskutimeve të komisioneve të përhershme;
- zhvillimin e seancave periodike të këshillit në njësitë administrative;
- rritjen e kapaciteteve analitike të këshilltarëve në financa vendore, barazi territoriale dhe buxhetim të përgjegjshëm gjinor;
- krijimin e mekanizmave të qartë për lidhjen e këshilltarëve me komunitetet që përfaqësojnë.

Forcimi i këshillave bashkiakë, bazuar në gjetjet empirike të monitorimit, përbën një kusht thelbësor për rritjen e llogaridhënies, barazisë territoriale dhe legjitimitetit demokratik të çdo reforme të re territoriale.

5.3. Dobësimi i rolit të njësive administrative

Njësitë administrative u krijuan për të ruajtur afërsinë e shërbimeve dhe komunikimit me komunitetin pas bashkimit të njësive vendore. Në koncept, ato duhej të funksiononin si struktura ndërmjetëse për identifikimin e nevojave lokale, koordinimin me administratën qendrore të bashkisë dhe lehtësimin e aksesit të qytetarëve në shërbime.

Megjithatë, evidencat nga zbatimi i reformës dhe nga monitorimet e Kontratës Sociale tregojnë se roli i tyre në praktikë mbetet i kufizuar. Në shumicën e rasteve:

- njësitë administrative kanë kompetenca të kufizuara në proceset e planifikimit dhe vendimmarrjes;
- funksioni i tyre është kryesisht administrativ dhe i orientuar drejt shërbimeve rutinë;
- mungojnë burime financiare të dedikuara për adresimin e prioriteteve lokale;
- kapacitetet njerëzore dhe teknike janë të pamjaftueshme për të luajtur një rol më aktiv në zhvillimin lokal (European Commission, 2023; Co-PLAN, 2021).

Gjetjet nga Kontrata Sociale tregojnë se në shumë bashki:

- njësitë administrative kanë rol të kufizuar në përcaktimin e prioriteteve të investimeve;
- komunikimi i nevojave të komunitetit drejt strukturave qendrore të bashkisë nuk shoqërohet gjithmonë me reagim ose reflektim në vendimmarrje;
- qytetarët i perceptojnë këto struktura më tepër si pika shërbimi administrative sesa si përfaqësuese të interesave të tyre.

Në disa raste, mungesa e burimeve dhe e kompetencave operative kufizon aftësinë e njësive administrative për të adresuar problematika lokale në kohë reale, duke rritur varësinë nga strukturat qendrore të bashkisë dhe duke zgjatur proceset e reagimit ndaj nevojave të komunitetit.

Roli i kufizuar i njësive administrative ka pasur implikime të veçanta për përfshirjen e grave në qeverisjen vendore. Në shumë komunitete, këto struktura përbëjnë kanalën më të afërt institucional për komunikim me qytetarët dhe për identifikimin e nevojave sociale. Kur njësitë administrative kanë kompetenca dhe burime të kufizuara, zvogëlohet mundësia për organizimin e takimeve komunitare, konsultimeve në nivel lokal dhe proceseve të dialogut të drejtpërdrejtë.

Kjo situatë prek në mënyrë disproporcionale gratë, të cilat kanë më shumë gjasa të marrin pjesë në procese të organizuara në nivel komuniteti sesa në konsultime të centralizuara në qendrat urbane. Si rezultat, dobësimi funksional i njësive administrative kontribuon në uljen e përfshirjes së grave dhe në kufizimin e reflektimit të nevojave të tyre në vendimmarrjen vendore.

Si rezultat, potenciali i njësive administrative për të funksionuar si ura efektive mes qytetarëve dhe bashkisë mbetet i pashfrytëzuar plotësisht. Përvoja e zbatimit tregon se ekzistenca e tyre formale nuk mjafton për të garantuar afërsinë institucionale, nëse ato nuk shoqërohen me:

- kompetenca të qarta funksionale;

- burime financiare dhe njerëzore të dedikuara;
- rol aktiv në konsultim, planifikim dhe monitorim të investimeve;
- mekanizma të strukturuar raportimi dhe feedback-u ndaj komunitetit (UNDP, 2018).

Në këtë kuptim, një nga mësimet kryesore nga reforma administrative - territoriale është se ruajtja e afërsisë me qytetarët kërkon fuqizim real të njësive administrative, në mënyrë që ato të luajnë një rol më aktiv në përfaqësimin e interesave lokale dhe në përmirësimin e cilësisë së qeverisjes vendore.

5.4. Pjesëmarrja qytetare formale dhe ndikimi i kufizuar në vendimmarrje

Forcimi i pjesëmarrjes qytetare ishte një nga objektivat kryesore të reformës administrativo-territoriale dhe të kuadrit ligjor për qeverisjen vendore. Legjislacioni për njoftimin dhe konsultimin publik, si dhe dispozitat e ligjit për vetëqeverisjen vendore, parashikojnë detyrimin e bashkive për të përfshirë qytetarët dhe grupet e interesit në proceset e planifikimit, buxhetimit dhe vendimmarrjes (Republic of Albania, 2014a; Republic of Albania, 2015).

Gjatë viteve të fundit, shumica e bashkive kanë krijuar mekanizma formalë për konsultimin publik, duke përfshirë:

- zhvillimin e dëgjësive publike për buxhetin dhe paketën fiskale;
- konsultimin e dokumenteve strategjike dhe planeve të zhvillimit;
- publikimin e projektakteve për komente;
- organizimin e takimeve me komunitetin dhe grupet e interesit.

Këto zhvillime tregojnë progres në institucionalizimin e pjesëmarrjes dhe në përmbushjen e kërkesave ligjore. Megjithatë, evidencat nga monitorimet e shoqërisë civile dhe nga zbatimi i **Kontratës Sociale** të Rrjetit POP tregojnë se, në shumë raste, pjesëmarrja mbetet kryesisht formale dhe me ndikim të kufizuar në vendimmarrjen përfundimtare (GADC & POP Network, 2019–2025; Co-PLAN, 2021).

Gjetjet kryesore tregojnë se:

- konsultimet zhvillohen shpesh në faza të vona të procesit, kur opsionet kryesore janë tashmë të përcaktuara;
- informacioni i ofruar për qytetarët është shpesh teknik ose i kufizuar në kohë, duke e bërë të vështirë angazhimin efektiv;
- pjesëmarrja është e përqendruar në një numër të kufizuar aktorësh aktivë, ndërsa grupet më të gjera të komunitetit mbeten pak të përfshira;
- pjesëmarrja është dukshëm më e ulët në zonat rurale dhe periferike;
- mungon një mekanizëm i strukturuar për të informuar qytetarët mbi mënyrën se si komentet dhe sugjerimet e tyre janë reflektuar në vendimmarrje.

Monitorimet e Kontratës Sociale tregojnë gjithashtu se qytetarët shpesh shprehin perceptimin se konsultimet organizohen për të përmbushur një kërkesë procedurale dhe jo si një proces real bashkëvendimmarrjeje. Në disa raste, prioritetet e komunitetit të identifikuar gjatë takimeve publike nuk reflektohen në shpërndarjen përfundimtare të investimeve ose në planifikimin buxhetor.

Një sfidë tjetër lidhet me mungesën e mekanizmave të qëndrueshëm dhe gjithëpërfshirës të pjesëmarrjes, si:

- buxheti pjesëmarrës në nivel lokal;
- këshillat komunitare funksionale;
- platforma të strukturuar për dialog të vazhdueshëm me qytetarët dhe organizatat e shoqërisë civile.

Në shumë raste, proceset e konsultimit mbeten episodike dhe të lidhura me dokumente specifike, pa krijuar një kulturë të qëndrueshme dialogu dhe llogaridhënieje.

Nga perspektiva e standardeve evropiane të qeverisjes së mirë, pjesëmarrja efektive nuk matet vetëm me ekzistencën e mekanizmave formalë, por me shkallën e ndikimit real të qytetarëve në vendimmarrje dhe me transparencën e procesit të reflektimit të kontributeve të tyre (SIGMA, 2017; European Commission, 2023).

Në këtë kontekst, përvoja e zbatimit tregon se një nga sfidat kryesore pas reformës territoriale është kalimi nga pjesëmarrja formale në pjesëmarrje kuptimplote. Kjo kërkon:

- përfshirjen e qytetarëve në fazat e hershme të planifikimit dhe priorizimit;
- përmirësimin e cilësisë dhe aksesueshmërisë së informacionit;
- mekanizma të detyrueshëm për feedback dhe transparencë mbi vendimet;
- zgjerimin e pjesëmarrjes në nivel njësisht administrative dhe komuniteti;
- zhvillimin e instrumenteve të qëndrueshme të demokracisë vendore.

Forcimi i pjesëmarrjes reale qytetare është veçanërisht i rëndësishëm në kontekstin e reformës territoriale 2026, pasi legjitimiteti dhe efektiviteti i çdo ndryshimi strukturor varen nga përfshirja aktive e komuniteteve dhe nga besimi i qytetarëve në procesin e vendimmarrjes.

5.5. Pjesëmarrja qytetare e pabarabartë e grave, veçanërisht në zonat rurale dhe periferike

Megjithëse mekanizmat formalë të konsultimit publik janë zgjeruar pas reformës, pjesëmarrja e grave në këto procese mbetet e kufizuar, veçanërisht në zonat rurale dhe periferike. Evidencat nga monitorimet e shoqërisë civile tregojnë se gratë përballen me një sërë pengesash strukturore, duke përfshirë akses të kufizuar në informacion, kohë të pamjaftueshme për shkak të përgjegjësisë familjare dhe të kujdesit, vështirësi transporti dhe mungesë të formateve konsultuese të përshtatura për nevojat e tyre.

Si rezultat, konsultimet publike zhvillohen shpesh me pjesëmarrje të kufizuar dhe të pabarabartë gjinore, ndërsa zëri i grave – veçanërisht i atyre nga komunitetet më të margjinalizuara – mbetet i nën-përfaqësuar. Kjo situatë përforcon gjetjen më të gjerë mbi distancën mes qytetarëve dhe vendimmarrjes dhe kufizon legjitimitetin social të proceseve të planifikimit dhe buxhetimit vendor.

5.6. Pabarazitë territoriale në zhvillim dhe investime

Një nga sfidat më të rëndësishme që ka dalë në pah pas zbatimit të reformës administrativo-territoriale të vitit 2014 lidhet me vazhdimësinë, dhe në disa raste thellimin, e pabarazive

territoriale në zhvillim dhe në aksesin ndaj shërbimeve publike. Megjithëse reforma synonte rritjen e efikasitetit dhe kapaciteteve të qeverisjes vendore, evidencat tregojnë se përfitimet e konsolidimit nuk janë shpërndarë në mënyrë të barabartë ndërmjet zonave urbane dhe rurale, si dhe brenda vetë territoreve të bashkive.

Raportet e Komisionit Evropian theksojnë vazhdimisht se pabarazitë territoriale mbeten një sfidë strukturore për Shqipërinë, veçanërisht në aspektin e kapaciteteve administrative, bazës fiskale dhe cilësisë së shërbimeve vendore. Bashkitë me qendra urbane më të zhvilluara kanë përfituar më shumë nga ekonomitë e shkallës dhe nga mundësitë për të gjeneruar të ardhura vendore, ndërsa bashkitë me territor të gjerë rural vijnë të kenë kapacitete të kufizuara financiare dhe administrative (European Commission, 2023).

Këto diferenca reflektohen në:

- nivelin e investimeve për frymë;
- cilësinë dhe frekuencën e shërbimeve publike;
- aksesin në infrastrukturë bazë;
- kapacitetin për planifikim dhe përgatitje projektesh.

Një sfidë e veçantë lidhet me pabarazitë brenda vetë bashkive. Në shumë raste, investimet dhe projektet zhvillimore janë përqendruar kryesisht në qendrat urbane dhe zonat me densitet më të lartë popullore, ndërsa njësitë administrative periferike dhe rurale kanë përfituar në mënyrë më të kufizuar. Ky model zhvillimi ka kontribuar në thellimin e hendekut urban-rural dhe në rritjen e perceptimit të marginalizimit në komunitetet periferike.

Sipas vlerësimeve të Komisionit Evropian, kapacitetet e pabarabarta ndërmjet njësive vendore ndikojnë drejtpërdrejt në aftësinë e tyre për të ofruar shërbime cilësore dhe për të zbatuar politika zhvillimi të qëndrueshëm, duke krijuar diferenca të dukshme në standardet e jetesës në nivel territorial (European Commission, 2023).

Analizat e SIGMA-s mbi administratën publike dhe qeverisjen vendore theksojnë se një nga parimet kryesore të qeverisjes së mirë është garantimi i aksesit të barabartë të qytetarëve në shërbime publike, pavarësisht vendndodhjes së tyre. Sipas këtyre standardeve, decentralizimi territorial duhet të shoqërohet me mekanizma efektivë për balancimin fiskal dhe institucional, në mënyrë që të shmangen pabarazitë në kapacitete dhe performancë ndërmjet njësive vendore (SIGMA, 2017).

Pabarazitë territoriale në shpërndarjen e investimeve dhe në cilësinë e shërbimeve publike kanë gjithashtu një dimension të rëndësishëm gjinor. Në mungesë të standardeve minimale kombëtare dhe të analizave të nevojave të ndara sipas territorit dhe gjinisë, shërbimet që ndikojnë drejtpërdrejt në jetën e përditshme të grave mbeten të pabarabarta ndërmjet zonave.

Këto përfshijnë veçanërisht:

- shërbimet sociale dhe të kujdesit;
- transportin lokal dhe aksesin në qendrat e shërbimeve;
- ndriçimin publik dhe sigurinë në hapësirat komunitare;
- shërbimet komunitare dhe mbështetjen për familjet.

Në shumë zona rurale dhe periferike, niveli më i ulët i investimeve në këto fusha rrit barrën e punës së papaguar për gratë, kufizon pjesëmarrjen e tyre në jetën ekonomike dhe publike dhe përforcon pabarazitë sociale ekzistuese. Kjo tregon se, pa një qasje të ndërgjegjshme ndaj dimensionit gjinor në planifikimin dhe shpërndarjen e investimeve, pabarazitë territoriale mund të përkthehen në pabarazi të theksuara gjinore në akses ndaj shërbimeve dhe mundësive.

Në kontekstin shqiptar, disa faktorë që kontribuojnë në pabarazitë territoriale përfshijnë:

- bazën e kufizuar të të ardhurave vendore në bashkitë me ekonomi të dobët;
- varësinë e lartë nga transfertat e qeverisë qendrore;
- kapacitetet e kufizuara për përgatitjen dhe menaxhimin e projekteve;
- kostot më të larta të ofrimit të shërbimeve në teritore të shpërndara dhe me densitet të ulët popullsie.

Për më tepër, raportet e Komisionit Evropian vënë në dukje se mekanizmat aktualë të financimit ndërqeveritar nuk kanë arritur ende të kompensojnë plotësisht diferencat strukturore ndërmjet bashkive, duke kufizuar mundësitë për zhvillim të balancuar territorial.

Në këtë kuptim, përvoja e zbatimit të reformës tregon se konsolidimi territorial, në vetvete, nuk garanton automatikisht barazi në zhvillim dhe në akses ndaj shërbimeve. Në mungesë të politikave plotësuese për balancim financiar, zhvillim kapacitetesh dhe planifikim të orientuar drejt kohezionit territorial, ekziston rreziku që diferencat ndërmjet zonave urbane dhe rurale të vazhdojnë ose të thellohen.

Nga perspektiva e reformës territoriale 2026, adresimi i pabarazive territoriale përbën një prioritet kyç. Në përputhje me standardet evropiane, çdo ndërhyrje strukturore duhet të shoqërohet me:

- mekanizma më të fortë të barazimit fiskal;
- kritere të qarta për shpërndarjen e investimeve në bazë të nevojave territoriale;
- mbështetje të synuar për bashkitë me kapacitete të kufizuara;
- monitorim sistematik të aksesit dhe cilësisë së shërbimeve në nivel territorial.

Reduktimi i pabarazive territoriale është thelbësor jo vetëm për zhvillimin ekonomik dhe social, por edhe për forcimin e besimit të qytetarëve në qeverisjen vendore dhe në efektivitetin e reformave të decentralizimit.

5.7. Kapacitete të pabarabarta fiskale dhe administrative

Një nga sfidat strukturore që është bërë më e dukshme pas zbatimit të reformës administrativo-territoriale lidhet me pabarazitë në kapacitetet fiskale dhe administrative ndërmjet bashkive. Megjithëse konsolidimi territorial ka krijuar potencial për përmirësim të efikasitetit përmes ekonomive të shkallës, përfitimet e kësaj reforme nuk janë shpërndarë në mënyrë të barabartë në të gjithë territorin.

Bashkitë më të mëdha dhe ato me qendra urbane të zhvilluara kanë përfituar nga:

- një bazë më e gjerë tatimore;
- nivel më i lartë aktiviteti ekonomik;
- kapacitete më të mëdha për mbledhjen e të ardhurave vendore;
- mundësi më të mira për të tërhequr investime dhe financime të jashtme.

Në të kundërt, shumë bashki me karakter rural ose me ekonomi lokale të kufizuar vijojnë të përballen me:

- bazë të ngushtë fiskale dhe nivel të ulët të të ardhurave vendore;
- varësi të lartë nga transfertat e qeverisë qendrore;
- fleksibilitet të kufizuar në planifikimin dhe zbatimin e investimeve;
- kapacitete të pamjaftueshme për të përballuar kostot e ofrimit të shërbimeve në territore të gjera dhe me densitet të ulët popullsie (European Commission, 2023).

Raportet e Komisionit Evropian theksojnë se autonomia financiare e njësive vendore mbetet e kufizuar dhe se varësia nga financimi qendror ndikon në mënyrë të drejtpërdrejtë në kapacitetin e bashkive për të planifikuar zhvillimin në mënyrë të qëndrueshme dhe të parashikueshme. Pabarazitë fiskale shoqërohen gjithashtu me diferenca të konsiderueshme në kapacitetet administrative. Analizat e SIGMA-s mbi administratën publike në Shqipëri vënë në dukje se shumë njësi vendore, veçanërisht ato me bazë të kufizuar financiare, përballen me:

- mungesë të stafit të specializuar në fusha kyçe si planifikimi financiar, prokurimet, menaxhimi i projekteve dhe planifikimi territorial;
- vështirësi në rekrutimin dhe mbajtjen e personelit të kualifikuar;
- kapacitete të kufizuara për përgatitjen e projekteve dhe për thithjen e fondeve të jashtme;
- nivel të pabarabartë të profesionalizmit dhe organizimit administrativ ndërmjet bashkive (SIGMA, 2019).

Këto kufizime ndikojnë drejtpërdrejt në performancën e njësive vendore dhe në cilësinë e shërbimeve që ato ofrojnë. Bashkitë me kapacitete më të dobëta financiare dhe njerëzore kanë më pak mundësi për të planifikuar investime, për të mirëmbajtur infrastrukturën dhe për të ofruar shërbime sipas standardeve të njëjta me bashkitë më të zhvilluara.

Nga perspektiva e standardeve evropiane të qeverisjes vendore, diferencat e mëdha në kapacitetet fiskale dhe administrative përbëjnë një rrezik për barazinë e qytetarëve në aksesin ndaj shërbimeve publike. Parimet e administratës publike të SIGMA-s theksojnë se decentralizimi efektiv duhet të shoqërohet me mekanizma të përshtatshëm të barazimit financiar dhe me politika për zhvillimin e kapaciteteve, në mënyrë që të shmangen diferencat e mëdha në performancë ndërmjet njësive vendore (SIGMA, 2017).

Në këtë kontekst, përvoja e zbatimit të reformës territoriale tregon se konsolidimi administrativ, në vetvete, nuk është i mjaftueshëm për të garantuar kapacitete të barabarta zhvillimi. Në mungesë të mekanizmave të fortë të balancimit fiskal dhe të mbështetjes institucionale, ekziston rreziku që diferencat ndërmjet bashkive të thellohen, duke reflektuar në cilësi të pabarabartë shërbimesh dhe në mundësi të ndryshme zhvillimi për qytetarët në territore të ndryshme.

Në kuadër të reformës territoriale 2026, adresimi i këtyre pabarazive përbën një element kyç për të siguruar që decentralizimi të kontribuojë në mënyrë efektive në zhvillimin e balancuar territorial dhe në garantimin e standardeve të barabarta të shërbimeve për të gjithë qytetarët.

5.8. Çfarë nuk është adresuar mjaftueshëm nga reforma - Perspektiva nga monitorimi i Kontratës Sociale (Rrjeti POP)

Analiza e zbatimit të reformës administrativo-territoriale, e mbështetur në monitorimet shumëvjeçare të Kontratës Sociale nga Rrjeti POP, tregon se krahas përmirësimeve institucionale, disa elemente kyçe për funksionimin efektiv, të barabartë dhe të përgjegjshëm të qeverisjes vendore mbeten të pamjaftueshme ose të paadresuara në mënyrë sistematike. Këto boshllëqe lidhen kryesisht me mungesën e instrumenteve të qëndrueshme për barazi territoriale, standardizim të cilësisë së shërbimeve, përdorim sistematik të feedback-ut të qytetarëve dhe vlerësim të bazuar në evidencë të ndikimit të reformës dhe të mekanizmave të transparencës dhe pjesëmarrjes.

Mungesa e mekanizmave të strukturuar për barazi territoriale në investime

Gjetjet nga Kontrata Sociale tregojnë se në shumë bashki mungojnë instrumente të qarta për të garantuar shpërndarje të balancuar territoriale të investimeve. Proceset e planifikimit dhe buxhetimit nuk shoqërohen gjithmonë me:

- analiza të nevojave në nivel njësie administrative;
- kritere transparente për prioritizimin e investimeve;
- raportim publik mbi shpërndarjen territoriale të fondeve.

Si rezultat, komunitetet periferike dhe rurale shpesh raportojnë nivel më të ulët investimesh dhe një perceptim të vazhdueshëm të pabarazisë territoriale.

Mungesa e standardeve kombëtare për cilësinë dhe aksesin në shërbime

Monitorimet tregojnë diferenca të konsiderueshme në nivelin dhe cilësinë e shërbimeve ndërmjet bashkive dhe ndërmjet zonave brenda të njëjtës bashki. Në mungesë të standardeve minimale kombëtare për shërbime bazë:

- performanca e shërbimeve varet kryesisht nga kapacitetet financiare dhe administrative lokale;
- mungon një sistem krahasues për vlerësimin e performancës;
- qytetarët përjetojnë nivele të ndryshme shërbimi në varësi të territorit ku jetojnë.

Kjo situatë bie ndesh me parimin e barazisë së qytetarëve në akses ndaj shërbimeve publike.

Mungesa e një sistemi të institucionalizuar për matjen e kënaqësisë së qytetarëve

Gjetjet e Kontratës Sociale tregojnë se shumica e bashkive nuk kanë mekanizma periodikë dhe të standardizuar për të matur kënaqësinë e qytetarëve. Feedback-u nga komuniteti:

- mbledhet në mënyrë sporadike dhe jo sistematike;
- nuk përdoret gjithmonë si input për planifikimin dhe përmirësimin e shërbimeve;
- nuk publikohet në mënyrë të strukturuar si pjesë e mekanizmave të llogaridhënies.

Mungesa e këtyre instrumenteve kufizon orientimin e politikave lokale drejt nevojave reale të komunitetit.

Mungesa e analizave ex post mbi funksionimin e mekanizmave të transparencës dhe konsultimit publik

Një boshllëk i rëndësishëm i evidentuar lidhet me mungesën e një vlerësimi sistematik të zbatimit dhe efektivitetit të kuadrit ligjor për transparencën dhe pjesëmarrjen qytetare.

Megjithëse Ligji nr. 119/2014 "Për të drejtën e informimit" dhe Ligji nr. 146/2014 "Për njoftimin

dhe konsultimin publik” kanë vendosur detyrime të qarta për institucionet vendore, deri më sot mungon një analizë e plotë ex post që të vlerësojë:

- shkallën reale të zbatimit të këtyre ligjeve në nivel vendor;
- cilësinë dhe përdorshmërinë e informacionit të publikuar;
- efektivitetin e proceseve të konsultimit në ndikimin e vendimmarrjes;
- ndikimin e këtyre mekanizmave në transparencë, llogaridhënie dhe besimin e qytetarëve.

Monitorimet e Kontratës Sociale tregojnë se, në shumë raste, kërkesat ligjore zbatohen në mënyrë formale, ndërsa mungon një vlerësim institucional mbi rezultatet dhe ndikimin e tyre. Mungesa e analizave ex post kufizon mundësinë për të identifikuar mangësitë strukturore dhe për të përmirësuar kuadrin ekzistues të qeverisjes së hapur.

Mungesa e një vlerësimi periodik gjithëpërfshirës të ndikimit të reformës territoriale

Një tjetër element i paadresuar është mungesa e një mekanizmi të rregullt për vlerësimin e ndikimit të reformës territoriale në nivel kombëtar. Aktualisht:

- nuk ekziston një sistem i standardizuar indikatorësh për të matur performancën e bashkive në kohë;
- vlerësimet janë të fragmentuara dhe të realizuara kryesisht në kuadër projektesh apo studimesh të veçanta;
- procesi i politikëbërjes nuk mbështetet në një analizë të integruar të rezultateve të reformës.

Në mungesë të një qasjeje sistematike monitorimi dhe vlerësimi, bëhet e vështirë të identifikohen në kohë problemet strukturore dhe të orientohen ndërhyrjet e nevojshme për përmirësim.

5.9. Çfarë rekomandojnë SIGMA dhe Bashkimi Evropian për reformën territoriale dhe qeverisjen vendore

Reforma të bazuara në evidencë dhe vlerësim ndikimi

SIGMA dhe Komisioni Evropian theksojnë se çdo reformë strukturore në administratën publike duhet të mbështetet në:

- analiza ex post të reformave ekzistuese;
- vlerësime të plota të ndikimit (administrativ, fiskal, social dhe territorial);
- përdorimin e të dhënave të krahasueshme dhe indikatorëve të performancës.

SIGMA nënvizon se: Politikat dhe reformat duhet të bazohen në analiza të mirëstrukturuara dhe në evidencë të besueshme mbi problemet që synojnë të adresojnë (SIGMA, 2017).

Implikim për Reformën 2026: Pa një vlerësim të plotë të ndikimit të reformës 2014 dhe të zbatimit të ligjeve për transparencën dhe konsultimin, ndryshimet territoriale konsiderohen me rrezik të lartë.

Fokus në rezultate për qytetarët, jo vetëm në strukturë

Komisioni Evropian dhe SIGMA theksojnë se sukcesi i decentralizimit duhet të matet nga:

- cilësia dhe aksesueshmëria e shërbimeve;
- barazia territoriale;
- kënaqësia e qytetarëve;
- besimi në institucionet vendore.

SIGMA thekson: Qëllimi i reformave administrative është përmirësimi i rezultateve për qytetarët dhe bizneset, jo vetëm riorganizimi institucional.

Implikim: Reforma administrative - territoriale nuk duhet të fokusohet vetëm në ndryshimin e kufijve, por në standarde shërbimi dhe performancë.

Barazi territoriale dhe mekanizma të fortë fiskalë

Komisioni Evropian vëren vazhdimisht për Shqipërinë:

- pabarazi në kapacitetet fiskale dhe administrative ndërmjet bashkive;
- varësi të lartë nga transfertat qendrore.

SIGMA rekomandon:

- mekanizma efektive të barazimit fiskal;
- lidhjen e financimit me nevojat territoriale dhe performancën;
- mbështetje për njësitë me kapacitete të ulëta.

Implikim për Reformën 2026: Pa reformë të sistemit të financimit, ndryshimet territoriale nuk adresojnë problemin real.

Fuqizimi i kapaciteteve administrative lokale

SIGMA thekson si prioritet:

- profesionalizimin e administratës vendore;
- politika për rekrutimin dhe mbajtjen e stafit të kualifikuar;
- mbështetje teknike për bashkitë më të dobëta.

Komisioni Evropian vëren se: Kapacitetet administrative mbeten të pabarabarta dhe ndikojnë drejtpërdrejt në cilësinë e shërbimeve (European Commission, 2023).

Transparencë, konsultim dhe qeverisje e hapur

SIGMA dhe BE kërkojnë:

- konsultim të hershëm dhe kuptimplotë për reformat;
- publikim të analizave dhe alternativave;
- feedback mbi kontributet e qytetarëve;
- mekanizma reale pjesëmarrjeje, jo vetëm formalë.

Kjo lidhet drejtpërdrejt me nevojën për:

- analizë ex post të Ligjit për Informimin;
- analizë ex post të Ligjit për Konsultimin Publik.

Legjitimitet demokratik për ndryshimet territoriale

Komisioni Evropian dhe standardet e Këshillit të Evropës (të reflektuara në SIGMA) theksojnë:

- përfshirjen e komuniteteve në vendimet për ndryshime territoriale;
- respektimin e parimit të subsidiaritetit;
- transparencë të plotë të procesit.

Implikim: Ndryshimet e kufijve pa konsultim të thellë publik konsiderohen praktikë me rrezik të lartë politik dhe institucional.

Monitorim dhe vlerësim i vazhdueshëm

SIGMA rekomandon:

- sisteme indikatorësh për performancën e njësive vendore;
- raportim periodik publik;
- mekanizma të vazhdueshëm vlerësimi të reformave.

Komisioni Evropian vëren për Shqipërinë mungesën e një sistemi të plotë monitorimi të performancës së qeverisjes vendore.

6. Sugjerime strategjike për Reformën Territoriale 2026

Drejt një reforme funksionale, gjithëpërfshirëse dhe të bazuar në evidencë – me legjitimitet të garantuar përmes referendumit vendor

Përvoja e zbatimit të Reformës Administrativo-Territoriale të vitit 2014 tregon se konsolidimi i strukturave administrative ka qenë një hap i rëndësishëm, por jo i mjaftueshëm për të garantuar përmirësim të qëndrueshëm në cilësinë e shërbimeve, barazinë territoriale dhe afërsinë e qeverisjes me qytetarët. Monitorimet e Kontratës Sociale të Rrjetit POP (2019–2025), si edhe vlerësimet e institucioneve evropiane dhe të SIGMA-s, dëshmojnë se sfidat kryesore lidhen më shumë me funksionimin real të sistemit (kapacitetet, standardet e shërbimeve, transparenca, pjesëmarrja, barazia territoriale) sesa me konfigurimin formal të kufijve. Në këtë kontekst, Reforma Administrative - Territoriale 2026 duhet të orientohet drejt një qasjeje funksionale dhe të bazuar në evidencë, ku përmirësimi i performancës së qeverisjes vendore dhe i rezultateve për qytetarët është prioriteti kryesor. Megjithatë, nëse në kuadër të reformës shqyrtohen ndryshime kufijsh, ato nuk mund të trajtohen si akt teknik administrativ: ndryshimi territorial prek drejtpërdrejt përfaqësimin, aksesin në shërbime, zhvillimin lokal dhe vetëqeverisjen e komuniteteve. Për këtë arsye, çdo ndërhyrje që prek kufijtë duhet të ketë një standard të lartë legjitimiteti demokratik, të materializuar përmes **referendumit vendor konsultativ** në komunitetet e prekura.

Në përputhje me standardet e Bashkimit Evropian për qeverisje të mirë, reforma duhet të jetë gjithëpërfshirëse dhe e ndjeshme ndaj dimensionit social dhe gjinor, duke synuar barazi në akses ndaj shërbimeve dhe pjesëmarrje reale në vendimmarrje—veçanërisht për gratë, komunitetet rurale/periferike dhe grupet e nënpërfaqësuar.

Qasja e rekomanduar e politikës

Prioritet kombëtar: funksionim më i mirë i bashkive dhe rezultate të matshme për qytetarët, përmes:

- përmirësimi të funksionimit të brendshëm të bashkive dhe profesionalizimit të kapaciteteve administrative;
- fuqizimit real të njësive administrative si hapësira përfaqësimi, konsultimi dhe ofrimi shërbimesh afër komunitetit;
- vendosjes së standardeve minimale kombëtare për cilësinë dhe aksesin në shërbime;
- reduktimit të pabarazive territoriale dhe sociale brenda bashkive;
- forcimit të transparencës, pjesëmarrjes dhe llogaridhënies me mekanizma efektivë feedback-u;
- integritetit të perspektivës gjinore në planifikim, buxhetim, shpërndarje investimesh dhe monitorim.

Nëse propozohen ndryshime kufijsh, rrjeti POP rekomandon që këto të konsiderohen të pranueshme vetëm kur:

- ekziston evidencë e qartë e mosfunksionimit të strukturës aktuale dhe është kryer vlerësim i plotë i ndikimit;
- ekziston bazë e qëndrueshme demografike dhe fiskale për funksionimin e njësive të reja;

- janë vlerësuar ndikimet sociale dhe gjinore (akses në shërbime, përfaqësim, siguri, transport, shërbime komunitare);
- dhe, mbi të gjitha, **është marrë paraprakisht mendimi i popullsisë përmes referendumit vendor konsultativ.**

Kushtet minimale për çdo ndërhyrje reformuese

Çdo ndërhyrje në kuadër të Reformës Territoriale 2026 duhet të shoqërohet me:

- analizë të plotë ex post të ndikimit të reformës 2014 dhe situatës aktuale;
- vlerësim të ndikimit të çdo ndryshimi (fiskal, administrativ, social, territorial dhe – kur është e mundur – gjinor);
- analizë ex post të zbatimit dhe efektivitetit të Ligjit për të drejtën e informimit dhe Ligjit për konsultimin publik në nivel vendor;
- proces konsultimi të hershëm, të aksesueshëm dhe gjithëpërfshirës (në nivel njësie administrative), me masa të posaçme për të përfshirë gratë, të rinjtë dhe grupet e marginalizuara;
- publikim transparent të analizave, alternativave dhe arsyetimit të vendimit;
- sistem kombëtar monitorimi me indikatorë të ndarë sipas territorit dhe, kur është e mundur, sipas gjinisë;
- dhe, në rast se preken kufijtë, **referendum vendor konsultativ** si instrument i verifikueshëm i legjitimitetit demokratik.

Bazuar në monitorimin e Rrjetit POP (2019–2025), **Reforma Administrative - Territoriale 2026 duhet të përfshijë masa konkrete për forcimin e rolit përfaqësues dhe mbikëqyrës të këshillave bashkiakë.**

Rekomandohet:

- raportim i detyrueshëm nga ekzekutivi mbi shpërndarjen territoriale të investimeve dhe shërbimeve;
- publikim sistematik i dokumenteve dhe rekomandimeve të komisioneve të përhershme;
- zhvillim i seancave periodike të këshillit në njësitë administrative;
- rritje kapacitetesh për këshilltarët në financa vendore, analizë buxhetore dhe barazi territoriale.

Forcimi i këshillit bashkiak është parakusht për llogaridhënie reale dhe për legjitimitetin demokratik të çdo reforme territoriale.

Parimet themelore të Reformës Territoriale 2026

Reforma duhet të bazohet në këto parime:

1. Qytetari në qendër: çdo vendim matet me rezultatet në jetën e përditshme.
2. Afërsia me komunitetin: vendimmarrje dhe shërbime sa më pranë qytetarëve.
3. Barazia territoriale dhe sociale: reduktim i diferencave brenda dhe ndërmjet bashkive.
4. Standarde të barabarta kombëtare për shërbimet bazë vendore.
5. Legjitimitet demokratik: konsultim real dhe, kur preken kufijtë, **referendum vendor konsultativ.**
6. Politikëbërje e bazuar në evidencë dhe monitorim i vazhdueshëm.
7. Barazia gjinore dhe përfshirja sociale si komponent i detyrueshëm i qeverisjes vendore.

Implikimet për barazinë gjinore dhe demokracinë vendore

Reforma administrative - territoriale ka pasoja të drejtpërdrejta gjinore dhe sociale, sepse ndikon në aksesin në shërbime, në mobilitet, në siguri, në shërbime komunitare dhe në mundësinë për pjesëmarrje në vendimmarrje. Për këtë arsye, perspektiva gjinore duhet të integrohet sistematikisht jo vetëm si përfaqësim formal, por si ndikim real në prioritetet buxhetore, planifikimin territorial dhe shpërndarjen e investimeve.

Kuotat gjinore kanë rritur përfaqësimin e grave në këshillat bashkiakë, por përfaqësimi numerik nuk garanton automatikisht ndikim substancial. Gratë mbeten shpesh të nën-përfaqësuara në pozicione drejtuese dhe në komisionet kyçe të buxhetit, financave dhe investimeve, duke kufizuar rolin e tyre në vendimet që përcaktojnë shpërndarjen e burimeve. Reforma 2026 duhet të synojë forcimin e rolit funksional të këshillave bashkiakë dhe pjesëmarrje të balancuar gjinore në strukturat ku merren vendimet për resurset publike.

Pjesëmarrja qytetare është e pabarabartë territorialisht dhe prek në mënyrë të veçantë gratë në zonat rurale dhe periferike, për shkak të barrierave të informacionit, kohës, transportit dhe përgjegjësisë të kujdesit. Për të qenë legjitime, konsultimet duhet të zhvillohen në nivel njësie administrative me formate fleksibël, informacion të kuptueshëm dhe mekanizma feedback-u. Vetëm kështu rritet besimi publik dhe shmanget formalizmi.

Pabarazitë territoriale në investime dhe në cilësinë e shërbimeve kanë implikime të drejtpërdrejta gjinore: mungesa e shërbimeve sociale, transportit lokal, ndriçimit publik, sigurisë dhe infrastrukturës komunitare rrit barrën e punës së papaguar për gratë dhe kufizon pjesëmarrjen e tyre ekonomike dhe publike. Reforma duhet të vendosë standarde minimale kombëtare për shërbimet bazë, të kryejë analiza të nevojave me dimension social dhe gjinor dhe të raportojë publikisht shpërndarjen territoriale të investimeve.

Në këtë kuadër, referendumi vendor konsultativ ka gjithashtu një dimension barazie: ai është instrumenti më gjithëpërfshirës dhe më i verifikueshëm për të siguruar që edhe komunitetet periferike—ku pjesëmarrja në konsultime shpesh është më e ulët—të kenë një zë të qartë dhe të barabartë në vendimin final.

7. Mesazhi strategjik i Rrjetit POP për Reformën Territoriale 2026

Reforma si çështje besimi publik: pa referendum vendor konsultativ dobëson legjitimitin për ndryshime kufijsh

Nga perspektiva e monitorimit shumëvjeçar të qeverisjes vendore dhe të zbatimit të Kontratës Sociale (2019–2025), Rrjeti POP vlerëson se Reforma Administrative - Territoriale 2026 duhet të konsiderohet si një reformë e cilësisë së qeverisjes, e barazisë territoriale dhe sociale dhe e besimit publik—jo thjesht si rikonfigurim administrativ. Sfidat kryesore të qeverisjes vendore nuk lidhen vetëm me madhësinë apo numrin e bashkive, por me distancën reale qytetar–vendimmarrje, pabarazitë territoriale brenda bashkive, cilësinë dhe aksesin në shërbime, transparencën, llogaridhënien dhe ndikimin real të qytetarëve në vendimmarrje, përfshirë pjesëmarrjen e ulët të grave dhe të komuniteteve periferike.

Mesazhi strategjik i rrjetit POP është i qartë: suksesi i reformës nuk matet me hartën administrative, por me përmirësimet reale në jetën e qytetarëve. Ndërsa përmirësimi i funksionimit të qeverisjes vendore është prioriteti kryesor, çdo ndryshim kufijsh—kur propozohet—duhet të ketë legjitimitet demokratik të pakontestueshëm dhe të verifikueshëm.

Për POP, kjo arrihet vetëm përmes **referendumit vendor konsultativ** në komunitetet e prekura.

- **Reforma duhet të rikthejë afërsinë mes qytetarëve dhe qeverisjes vendore**

Konsolidimi territorial ka rritur kapacitetet administrative në disa raste, por në shumë zona rurale dhe periferike qytetarët ndihen më pak të përfaqësuar dhe më pak të përfshirë. Reforma duhet të rikthejë afërsinë përmes fuqizimit real të njëjësive administrative, decentralizimit funksional të planifikimit dhe investimeve, dhe mekanizmave të rregullt dialogu në nivel komuniteti. Formatet e pjesëmarrjes duhet të jenë të aksesueshme për gratë, të rinjtë dhe grupet me pjesëmarrje të ulët, përndryshe konsultimi mbetet formal.

- **Reforma duhet të adresojë pabarazitë territoriale dhe sociale si prioritet politik**

POP evidenton diferenca të mëdha në shpërndarjen e investimeve dhe në nivelin e shërbimeve brenda të njëjtës bashki. Këto pabarazi rrisin ndjesinë e marginalizimit dhe cenojnë besimin ndaj institucioneve, veçanërisht në komunitetet periferike dhe rurale. Reforma duhet të vendosë mekanizma detyrues për shpërndarje të balancuar territoriale të investimeve, transparencë të plotë mbi alokimet dhe prioritizim të bazuar në analiza të nevojave territoriale, sociale dhe gjinore.

- **Cilësia dhe barazia në shërbime është treguesi kryesor i suksesit**

Qytetarët e matin reformën nga shërbimet: sa të aksesueshme janë, sa cilësore dhe sa të barabarta. Për POP, reforma duhet të vendosë standarde minimale kombëtare për shërbimet vendore dhe sisteme të rregullta për matjen e kënaqësisë së qytetarëve, me të dhëna të ndara sipas territorit dhe, kur është e mundur, sipas grupeve të popullsisë. Planifikimi dhe financimi duhet të lidhen me performancën dhe barazinë në akses.

- **Transparenca dhe pjesëmarrja duhet të kalojnë nga formale në funksionale**

Edhe pse kuadri ligjor është i avancuar, pjesëmarrja shpesh mbetet procedurale. POP kërkon analizë ex post të zbatimit të ligjit për informimin dhe ligjit për konsultimin publik, përfshirje të qytetarëve në fazat e hershme të planifikimit/buxhetimit, mekanizma feedback-u të detyrueshëm dhe institucionalizim të dialogut të vazhdueshëm me komunitetin. Pjesëmarrja reale është kusht për vendimmarrje cilësore dhe për besim publik.

- **Ndryshimet territoriale kërkojnë legjitimitet të fortë demokratik: referendumi vendor konsultativ si standard minimal**

Nëse reforma prek kufijtë territorialë, procesi duhet të bazohet në analiza të plota ndikimi, publikim të alternativave dhe konsultim gjithëpërfshirës. Megjithatë, për POP, këto nuk janë të mjaftueshme pa instrumentin më të verifikueshëm të "marrjes së mendimit të popullsisë": **referendumin vendor konsultativ**. Pa referendum, çdo ndryshim kufijsh mbart rrezik të lartë

politizimi, rezistence sociale dhe cenimi të besimit publik—duke kompromentuar qëndrueshmërinë e reformës.

Mesazhi për vendimmarrësit

Reforma Administrative - Territoriale 2026 duhet të gjykohet nga rezultatet: a afrohet vendimmarrja te komuniteti, a reduktohen pabarazitë, a përmirësohen shërbimet, a rritet transparenca dhe a forcohet besimi publik. Në këtë kuptim, POP rekomandon që prioriteti të jetë përmirësimi i funksionimit të qeverisjes vendore. Ndërsa, kur propozohen ndryshime kufijsh, ato duhet të konsiderohen të pranueshme vetëm kur evidenca e justifikon qartë domosdoshmërinë dhe kur komunitetet e prekura e miratojnë procesin përmes **referendumit vendor konsultativ**.

8. Referenca dhe bibliografi

Agjencia për Mbështetjen e Vetëqeverisjes Vendore. (2023). *Raport vjetor monitorimi 2023: Strategjia ndërsektoriale për decentralizimin dhe qeverisjen vendore*. Zyra e Kryeministrit, Republika e Shqipërisë.

Agjencia për Mbështetjen e Vetëqeverisjes Vendore. (2025). *Raport vjetor: Janar–Dhjetor 2025*. Kryeministria e Republikës së Shqipërisë.

Agjencia Zvicerane për Zhvillim dhe Bashkëpunim. (2025). *Vlerësim pas përfundimit të projektit: Programi për decentralizimin dhe zhvillimin vendor (dldp) në Shqipëri*.

Qendra “Aleanca Gjinore për Zhvillim” (GADC) & Rrjeti Përballja e Ofertave Politike (POP Network). (2019–2025). *Seria e raporteve monitoruese të Kontratës Sociale për bashkitë në Shqipëri*.

Banka Botërore. (2017). *Raporti i sondazhit të opinionit për Shqipërinë FY17*.

Co-PLAN. (2021). *Decentralizimi dhe qeverisja vendore në Shqipëri: Raport vjetor*. Co-PLAN, Instituti për Zhvillimin e Habitatit.

Instituti për Bashkitë e Shqipërisë. (2023). *Qeverisja vendore në Shqipëri: Raporti i statusit 2023*.

Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale. (2022). *Raport vjetor*.

Komisioni Evropian. (2023). *Raporti për Shqipërinë 2023* (Dokument pune i stafit të Komisionit, SWD(2023) 690 final).

- Komisioni Evropian. (2024). *Raporti për Shqipërinë 2024* (Dokument pune i stafit të Komisionit, SWD(2024) 690 final).
- Komisioni Evropian. (2025). *Raporti për Shqipërinë 2025* (Dokument pune i stafit të Komisionit, SWD(2025) 750 final).
- Ministria e Financave dhe Ekonomisë. (2022). *Raporti mbi financat e vetëqeverisjes vendore*. Qeveria e Shqipërisë.
- Partneriteti për Qeverisje të Hapur Shqipëri. (2020). *Plani Kombëtar i Veprimit*.
- Projekti STAR III. (2024). *Vlerësimi i gatishmërisë elektronike të bashkive dhe publikut në Shqipëri: Raport kombëtar*.
- Republika e Shqipërisë. (2014a). *Ligji Nr. 119/2014 “Për të drejtën e informimit”*.
- Republika e Shqipërisë. (2014b). *Ligji Nr. 146/2014 “Për njoftimin dhe konsultimin publik”*.
- Republika e Shqipërisë. (2015). *Ligji Nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”*.
- Republika e Shqipërisë. (2017). *Ligji Nr. 68/2017 “Për financat e vetëqeverisjes vendore”*.
- Rrjeti Juxtaposing Political Offers (POP Network). (2022). *Raportet studimore mbi informimin, njoftimin dhe konsultimin publik nga pushteti vendor (10 bashki)*.
- Rrjeti Përballja e Ofertave Politike (POP Network). (2024). *Transparenca dhe përgjegjësia në nivel vendor: Vlerësimi i proceseve të konsultimit publik në 10 bashki*.
- Rrjeti Përballja e Ofertave Politike (POP Network). (2024). *Transparenca dhe përgjegjësia në nivel vendor: Përmbledhje krahasuese ligjore në 10 bashki*.
- Rrjeti Përballja e Ofertave Politike (POP Network). *Faqja zyrtare*. <https://popnetwork.al/>
- SIGMA. (2017). *Parimet e administratës publike*. OECD & Komisioni Evropian.
- SIGMA. (2019). *Raport monitorimi: Parimet e administratës publike – Shqipëria*. OECD & Komisioni Evropian.
- Transparency International Albania. (2021). *Vlerësimi i transparencës së qeverisjes vendore*.
- UNDP. (2018). *Reforma administrativo-territoriale: Raport monitorimi dhe vlerësimi*. Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (UNDP), Shqipëri.

9. Kush është Rrjeti “Përballja e Ofertave Politike – POP”

Rrjeti “Përballja e Ofertave Politike – POP” është një iniciativë kombëtare e organizatave të shoqërisë civile shqiptare, që synon të forcojë demokracinë vendore dhe debatin publik përmes rritjes së transparencës, llogaridhënies dhe pjesëmarrjes qytetare.

POP punon për të orientuar platformat politike dhe vendimmarrjen publike drejt nevojave dhe prioritetëve reale të qytetarëve, duke nxitur një kulturë qeverisjeje të bazuar në evidencë dhe dialog.

Rrjeti mbështetet nga “Olof Palme International Center” dhe Qeveria Suedeze.

Anëtarët e Rrjetit POP:

- Qendra “Aleanca Gjinore për Zhvillim”, Tiranë
- Qendra për Zhvillimin e Shoqërisë Civile, Durrës
- Intelektualët e Rinj Shpresë, Shkodër
- Qendra Rinore Vlorë
- Epoka e Re, Fier
- Tjetër Vizion, Elbasan
- Lëvizja Rinore për Demokraci, Pukë
- Qendra për Progres Rinor, Kukës
- Gruaja në Zhvillim, Korçë
- Hapa të Lehtë, Vau i Dejës

Kontrata Sociale

Kontrata Sociale është mekanizmi kryesor i monitorimit dhe dialogut qytetar i zhvilluar nga Rrjeti POP për forcimin e qeverisjes vendore.

Ajo funksionon përmes:

- identifikimit të prioritetëve të komunitetit përmes grupeve të fokusuara dhe konsultimeve publike para zgjedhjeve vendore;
- përkthimit të këtyre prioritetëve në angazhime konkrete të autoriteteve vendore;
- monitorimit sistematik të përmbushjes së angazhimeve gjatë mandatit përmes analizës së dokumenteve strategjike dhe buxhetore;
- organizimit të forumeve qytetare dhe aktiviteteve advokuese për rritjen e llogaridhënies.

Kontrata Sociale shërben si instrument për matjen e performancës së qeverisjes vendore dhe si mekanizëm për orientimin e politikave dhe investimeve drejt nevojave reale të komunitetit, në përputhje me standardet e qeverisjes së mirë dhe demokracisë vendore.